

Kritikai kiadások új kötetei

Két irodalmi klasszikusunk, Csokonai és Petőfi életműsorozatának fejleményeiről adhatunk örömteli hírt.

Az Akadémiai Kiadó műhelyében gondozott életműsorozatok közül a tizedik és a tizenegyedik kötet megjelentetésével teljessé vált Csokonai Vitéz Mihály összes műveinek folyama. A 'Tanulmányok' vékonyabb és fontosabb gyűjteményét *Borbély Szilárd, Debreczeni Attila* (a sorozatszerkesztő) és *Orosz Beáta* rendezte sajtó alá és látta el jegyzetekkel (kb. 110 oldal főszöveg, kb. 220 oldal jegyzet, magyarázat és mutató). A testesebb és érdekesebb 'Feljegyzések' tomsz ugyanennek a – *Szép Beátával* kiegészült – szakmai közösségnek a munkája (kb. 300 oldal főszöveg, kb. 350 oldal filológiai apparátus, továbbá kb. 150 oldal Függelék: Pótlások a sorozathoz; A kritikai kiadás szövegeiben említett művek mutatója; Zárszó a sorozathoz).

A sorozat sorsa jól mutatja, milyen előnyökkel járhat, ha egy ilyen természetű nagy feladat elvégzését egy város (a szülőhely, Debrecen) tudományos elitje vállalja fel, tekinteti szívügyének és szakmai életprogramjának – bár a kiteljesedést ez nem feltétlenül gyorsítja fel. Csokonai összes művei kritikai kiadását 1951-ben *Juhász Géza* alapozta meg. Halála (1968) után az ő tudására épült, egyszemélyi kutatást újjá kellett szervezni a sorozatot szerkesztő *Julow Viktor* és a köteteket szerkesztő *Szilágyi Ferenc* vezérletével. 1975-ben látott napvilágot a 'Költemények I.', amely manapság utánnomásra szorulna (akár változatlan, korrigálatlan-kiegészítetlen formában is!), lévén egyben a Csokonai-filológia alapműve. Julow örökébe később *Bitskey István* lépett, Szilágyi mellé *Szuromi Lajos* társult, a 'Levelezés' révén a munkálatokhoz kötődött *Vargha Balázs*. Bekapcsolódott a munkába *Debreczeni Attila* és *Fekete Csaba*, majd létrejött a fentebb jelzett szakmai közösség. 2002-re kiteljesedett a 'Költemények' öt kötete, 1978 óta forgatható – *Pukánszky Kálmár Jolán*nak köszönhetően – a 'Szinművek' két kötete. A 'Széprózai művek' (1990), a 'Levelezés' (1999), valamint a 2002-re datált két gyűjtemény teszi teljessé a vállalkozást.

A 'Tanulmányok' tizenegy textusa közül lényegében egy sem önálló Csokonai-alkotás. Öt előbeszéd, hat más karakterű írás. Akad a sorban iskolai célra (a költő csurgói diákjainak) szánt jegyzet is. Mindössze négy mű lezárt vagy teljes, a többi befejezetlen vagy töredékes. Együttesük Csokonai műveltségrétegeket elegyítő és egyeztető tájékozódására, bizonyos területeken intenzíven megnyilvánuló összegző elméleti szándékára világít rá. Az egészében tanulságos – sőt: szakember számára lebilincselő anyagból a legnagyobb érdeklődésre [A természeti morál], az 'Előbeszéd' [a Diétai Magyar Múzsához], a 'Jegyzések és Említések a' DAYKA Verseire', az 'Előbeszéd' [a Dorottyához], az 'Előbeszéd' [a Lillához] és [A magyar nyelv feléledése] számíthat.

A kötet önállósult 'Feljegyzések' hetvennégy tételét 'Könyvkvonatok', 'Könyvkijegyzések', 'Könyvbejegyzések', 'Önálló feljegyzések' és 'Listák' ölelik magukba. Csokonai megszállott másoló, jegyzetelő volt. Teológiai könyvek címjegyzéke éppúgy megtalálható nagy, de nem áttekinthetetlen és nem közreadhatatlan hagyatékában, mint 'A poétai osztály tanterve' vagy a 'Gyümölcsök nevei'. A sorozatzáró kötet általános érvényű eszme-futtatása Debreczeni Attila okfejtése arról, mennyiben lehetséges és kívánatos egy kritikai kiadás úgynevezett teljessége: milyen szövegek, hagyatéki anyagok publikálásáról lehet, kell, illendő gondoskodnia az utókornak (s ehhez Csokonai esetében mi segített hozzá és mi szolt ellene). A függeléki részt jó lett volna önálló füzetben is közzétenni azok kedvéért, akik nem szerzik be a korántsem perifériális jellegű 'Feljegyzések'-kötetet (például azért, mert reményük sem lehet a teljes sorozat birtoklására: a régebbi

tomuszok antikváriumokban sem igen szoktak felbukkanni), ám a kiegészítésre és a sorozati eligazításra szükségük van.

A ‚Csokonai Vitéz Mihály összes művei‘ magas színvonalában és aritmiás, elhúzódo – végre célhoz ért – megjelenésében is tipikus példája a kritikai kiadások hazai sorsának, művelésének.

A sorozatra pontot tevő köteteket *Kerényi Ferenc* lektorálta. Sorozatszerkesztőként és sajtó alá rendezőként az ő érdeme a ‚Petőfi Sándor összes művei‘ sorozatának (mely – elmentben a Csokonai-edícióval – külső és belső borítóján is viseli a ‚Kritikai kiadás‘ megjelölést) folytatása. A 4. kötet: ‚Petőfi Sándor összes költeményei (1845. augusztus – 1846)‘ (kb. 250 oldal főszöveg, kb. 450 oldal jegyzet, pótlás és mutató). A költemények közzététele éppen három évtizede, 1973 óta tart, tehát jogos ‚Hosszabb időn át készült/készülő edíciónak‘ nevezni (a ‚vizontagságos előtörténet‘ állomásairól és a legodaadóbb munkatársakról a 3., 1997-es kötetben kaptunk tájékoztatást). A 4. (a jegyzetektől fogva: IV.) kötet feltárja, az előzőekhez képest miféle módosításokra volt szükség (a versek számozásának kérdése, változtatása az előzményekre is visszahat, illetve egy verssorszám ‚üresen hagyását‘ követeli. Nincs 333. vers (ez a szám épp ‚a sátán számának‘ – egyik számának – a fele...), itt a 334. az első: ‚S. K. emlékkönyvébe‘.

Híradásunk még minimális mértékben sem méltathatja azt az óriási apparátust, amelyet napjaink magyar irodalomtudományának egyik sokoldalú és kiemelkedő alakja, Kerényi Ferenc Petőfi-kiadása mozgósít. A költeményekről szólva, a szigorú tudományosság keretei között, felvillantja az irodalmi ismeretterjesztésnek azokat az elemeit is, amelyek előadásai, populárisabb könyvei esetében is oly csillámlóvá varázsolják stílusát. Ha a Cím- és verskezdetmutató segítségével kikeressük például ‚A négy ökrös szekér‘ (kritikai kiadásban ez a cím helyes írásmódja, a szöveggyűjteményekben is megszokott ‚A négyökrös szekér‘ helyett) jegyzeteit, még nevetést fakasztó humorban is lesz részünk, pedig a mondatok nem térnek le a szakszerűség országújáról.

A mintegy 220 vers között szerepel – többek között – ‚A jó öreg kocsmáros‘, ‚A csárda romjai‘, ‚A hazáról‘, ‚Jókai Mórhoz‘, ‚Az örült‘, ‚Dalaim‘, s elérkezik a Júlia-szerelme: ‚Sz. J. kisasszony emlékkönyvébe‘, ‚Szeretsz tehát...‘, ‚Reszket a bokor, mert...‘ – majd, utolsóként (566.) sorszámozva, az ‚Egy gondolat bánt engemet...‘ A 340. és a 379. közé esik a ‚Szerelem gyöngyei‘-ciklus, a 429. és a 494. közé a ‚Felhők‘-ciklus jegyzetelése. A költemények az ezt követő részben sem árvnak jegyzetek nélkülivé. Bár a Tartalomjegyzék (a 495.-tel indítva) elfelejt másodsor is ‚Az egyes versek jegyzetei‘ utalást tenni, a versszövegek kettős oldalszámozása (lelőhely – jegyzet-lelőhely) eligazít.

Nagy kincs ez a kötet (is), valószínűleg bele kell törődnünk azonban, hogy a vállalkozás betetőzése roppant időigényes (s nem csak annak folytán – ahogy a 3. kötetben olvashattuk –, hogy a ‚Barguzin-ügy‘, ‚az eltűnésirodalom számon tartása‘ beleszólt korábban, s beleszóllhat a jövőben is a kutatás, feldolgozás menetébe). Mégis reméljük, hogy az érdeklődők – s a (közép)iskolai, felsőoktatási könyvtárak nem túlzottan sokáig kényserülnek nélkülözni a következő köteteket.

Debreczeni Attila – Borbély Szilárd (2003, szerk.): *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. X. Tanulmányok*. Akadémiai Kiadó Rt., Budapest.

Debreczeni Attila – Borbély Szilárd – Orosz Renáta – Szép Beáta (2003, szerk.): *Csokonai Vitéz Mihály összes művei. XI. Feljegyzések*. Akadémiai Kiadó Rt., Budapest.

Kerényi Ferenc – Kiss József (1998, szerk.): *Petőfi Sándor összes művei 3. Költemények, kritikai kiadás*. Akadémiai Kiadó Rt., Budapest.

Kerényi Ferenc (2003, szerk.): *Petőfi Sándor összes művei 4. Költemények (1845. augusztus – 1846)*. Akadémiai Kiadó Rt., Budapest.

Tarján Tamás